

Recenze

druhé straně, tyto texty představují vhodný vzorek na demonstraci chyb a problémů, s kterými si někteří studenti nevedou poradit. V souvislosti s tím autorka vymezuje nejčastěji negativní posuny na stylistické, syntaktické či lexikální úrovni.

Cílem příručky je podle autorkiných slov, přispět ke konstituování prekladu odborných textů jako samostatné vědecké disciplíny a v rámci didaktiky a pragmatiky prekladu odborných textů upozornit na neprobádanost dané oblasti. Jednotlivé podkapitoly či úvahy mají čiastkový charakter, ale naznačují možný vývin ve výskume dané oblasti. Jako celok je monografie cenným zdrojem informací i praktických rad před studenty prekladatelstva a tlumočnictva.

Zuzana Lorková

HRY S NIKOLAJEM VASILJEVIČEM A HRY O NIKOLAJE VASILJEVIČE

Так ка же сделана Шинель Н. В. Гоголя? Литературоведческий сборник. К 200-летию со дня рождения Н. В. Гоголя. Донецк 2009.

Přívál gogolologických prací v jubilejním roce se očekával, ale možná nikoli jejich charakter; doněcký sborník, dílo těch, kteří od 70. let 20. století budovali holistickou koncepci literatury (M. Giršman, L. Frizman, později A. Korablev aj.) ukazuje, že se dnes nejen s Gogolem hraje, ale že se hraje také o Gogola: badatelé soutěží v tom, kolik významů je jeho dílo schopno ještě vydat, kolik mezer v díle nepozorného autora ukáže své zřetězující plody. Zatímco doboví kritici viděli Gogola ještě tradičně sociologicky, zejména symbolisté dodali tomuto bádání psychologický a metaforický rozměr, o freudistech a jungiáncích bychom museli pojednat zvlášť, stejně jako o formalistech, neboť jich se sborník již svým názvem hodně dotýká. V epoše postmodernismu a postpostmodernismu vydává Gogolovo dílo další významy: je častým pramenem aluzí, metatextovosti a intertextuality, celé ruské literatury „zlatého“ a „stříbrného“ věku a koneckonců i Stalinova věku železného (Platonov, Zamjatin, Bulgakov, Fedin, Leonov). Kromě sentimentalismu a socialistického realismu jsou tedy Gogol a Dostojevskij nejčastějšími prameny intertextuality. Jeden z editorů O. A. Kravčenko (na knize se podepsaly všechny oborově relevantní katedry této ukrajinsko-ruské univerzity) zdůvodňuje výběr jednoho malého Gogolova textu, který způsobil takové problémy – *Pláště*. I pro mě začala ruská literatura *Pláštěm*, a to známou polemikou 70. let 20. století, která se

dnes propadla do relativistického ztracena, a také sporem J. Manna a dalších o tzv. Gogolovy chyby;¹ přiznám se, že stále více se přidávám k zdravému rozumu a ne k intenci, totiž že prostě zapomněl, o čem píše. Právě v případě N. V. Gogola obecně a jeho *Pláště* zvláště je zřejmé, že se zde literární věda ocitla na hranici svých poznávacích schopností, ale také na hranici svého nebytí; je charakteristické, že vědecký sborník se „rozpouští“ v dramatické fantasmagorii Vladislava Krivonose (Saratov 2009) na gogolovské motivy; explicitem gogolovských bádání je tedy zase variace na Gogola - kruh se uzavírá. Asi jako když proslulý tverský kupec Afanasij Nikitin chtěl v 15. století podat výzvědnou zprávu o cestě přes tři moře a o „Indii bohaté“ a nakonec skončil arabskou modlitbou. Ovšem než dospěje do fáze, kdy si „had kouše vlastní ocas“, najdeme tu řadu zajímavých, více či méně argumentovaných pozorování.

V prvním oddíle *Как соделана статья Б. Эйхенбаума*, vlastně meta- či intertextu slavné stati ruského formalisty, ukazuje I. Svetlikovová na spojitosti rytmologických studií O. Brika s ideou Ejchenbaumova výzkumu (tedy nejen Gogol žil z cizích nápadů). O. Zyrjanov ve studii *Кто вышел из гоголевской Шинели* (s. 13–42) studuje intertextualitu Dostojevskij – Gogol na Chudých lidech a jejich Makaru Děvuškinovi s pietou i věčným poukázáním na známou stať o Plášti rusky, německy, anglicky, česky, ukrajinsky atd. píšíciho snad Ukrajince Dmytra Čyževského (1937). Lze souhlasit i s uvedeným demystifikujícím názorem V. Zeňkovského o „vnějškovém realismu“ N. V. Gogola. Ze dvou cest, jak praví Zyrjanov, které vedou k Bohu, z nichž jedna pramení ze strachu a druhá z lásky (Ježíš), zůstala ta druhá Gogolovi tragicky uzavřena. Problémem živého mrtvého a mrtvého živého se zabývá E. Svetlickaja (s. 43–53).

Druhý oddíl o konceptech Pláště (geneze, teorie, ontologie) uvádí výtah z práce M. Vajskopfa *Птица тройка и колесница души* (Moskva 2003) o látce *Pláště* v tom smyslu, že Gogol tu útočí na propetrovsky orientovaného M. Pogodina s jeho slovy o tom, že Rusko se musí obléci do šatů, jež mu nachystal Petr I.; z toho autor vyvozuje, že Gogol se zcela neidentifikoval s oficiální „národností“ a stál blíž slavjanofilům. V. Zvinjackovskij nápaditě analyzuje (s. 67–79) kočičí motivy (jinak dobře známé také z ruské literatury 20. století) a ke slovu se dostane i staříčkový, pozapomenutý sovětský sborník *Структурализм „pro“ a „proti“* z roku 1975 se slavnou studií R. Jakobsona a C. Léviho-Strausse o Baudelairových *Les Chats*. J. Soškin (s. 80–113) ukazuje na oxymoronickou stavbu povídky související s Mrtvými dušemi (při práci na Plášti Gogol pracoval, jak známo, na jejich prvním díle). F. Bel'trame (s. 114–126) nás překvapí spojitostí sv. Augustina a Gogola v pojetí *Mrtvých duší* (traktát *De civitate Dei*) v souvislosti s nebezpečím duchovní

¹ I. Pospíšil: Konec jedné legendy (o údajném výroku F. M. Dostojevského „Všichni jsme vyšli z Gogolova Pláště...“). *Rovnost* 14. 2. 1973. Pozdější moje recenze Mannovy knihy *Hledání živé duše* (J. Mann: *V poiskach živoj duši*, Moskva 1987) – překlad a parafráze. *Lid. dem.* 13. 2. 1993, s. 14.

Recenze

smrti a nezbytím duchovní obnovy; z dalších příspěvků vybírám jen text o dvojmí světě v Plášti z pera N. Platonovové (s. 156–171), o fantastičnu N. V. Gogola autora O. Kravčuka (s. 136–155), problém smyslové hranice v anekdotě (V. Krivonos, s. 172–188) a především nápadité poznámky „negogolologa“ B. Ivanjuka, vlastně detailní segmentaci povídky viděné „z krásné dálky“.

Co dodat? Sborník je jubilejní a snad právě to vedlo autory k tomuto ozvláštnění, ironicky řečeno, k až příliš velké originalitě. Příznačné je to, co jsem už několikrát napsal: s Gogolem se začíná znovu na zelené louce, s Gogolem jsme jakoby znovu na začátku; ze všech tradic gogolovského bádání je tu uváděna jen jedna, poměrně nedávná a značně úzká. Je pravda, že úzkého nástroje třeba, aby se proniklo do hlubin, ale tím nám někdy může uniknout často rozhodující blízké okolí.

Ivo Pospíšil

NOVÁ PRÁCE O JOSEFU JIRÁSKOVI

Franta Vladimír – Pospíšil Ivo: *Josef Jirásek jako rusista, slovákista a umělec slova*. Brno : Tribun EU, 2009.

Йозеф Йирасек (1884–1972) – выдающийся чешский филолог, внесший вклад в развитие чешской русистики, словакистики и компаративистики. Интересен он и тем, что его деятельность на ниве литературоведения подпитывалась особыми источниками вдохновения и силы: Йирасек сам был автором поэтических произведений, благодаря чему его взгляд на литературу был зачастую более проникновенным и чутким. К сожалению, сегодня значение вклада Йирасека незаслуженно недооценивается или, во всяком случае, недостаточно известно. Именно поэтому кажется своевременной попытка привлечь внимание к этой незаурядной личности, предпринятая Иво Поспишиллом и Владимиром Франтой в их совместной работе *Josef Jirásek jako rusista, slovákista a umělec slova*, изданной в 2009 году в г. Брно, в серии *Brněnské texty z filologicko-areálových studií*.

По-настоящему разносторонняя личность рождает ассоциацию с многогранным кристаллом. Книга Поспишила и Франты, призванная отразить эту разносторонность, построена таким образом, что перед читателем высвечиваются все грани уникальной личности Йозефа Йирасека – филолога, поэта, а также вдумчивого человека, глубоко понимающего свою современ-